

Ekološka poljoprivreda - novi trendovi

Cvečić, Igor

Source / Izvornik: **Poljoprivreda u perspektivi održivosti, 2025, 143 - 163**

Book chapter / Poglavlje u knjizi

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:192:915716>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

SVEUČILIŠTE U RIJECI
EKONOMSKI FAKULTET

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Economics and Business - FECRI Repository](#)

SAŽETAK

Ekološka poljoprivreda, odnosno organski uzgoj hrane i životinja, sve je značajniji dio suvremene poljoprivrede, trgovine, ali i prehrane te svakodnevnog života – kako globalno, tako i u okvirima Europske unije. S obzirom na specifični kontekst i uvjete takva uzgoja, nameće se potreba jasnog i transparentnog, ali ujedno i učinkovitoga pravnog i financijskog okvira koji nastoji olakšati i potaknuti farmere na odustajanje od konvencionalne prakse, što ponekad rezultira manjim prinosima i radno intenzivnijom proizvodnjom. Postavljaju se brojna pitanja - od motivacije i koristi pokretanja ekološke poljoprivrede, pa do njenih učinaka i potrebnih mjera za stvaranje poželjnog pravnog i financijskog okvira. Stoga ovaj članak nastoji pojasniti ključne pojmove vezane uz ekološku poljoprivredu, prikazati specifičnosti ekološkog uzgoja u Europskoj uniji (i položaj EU-a na globalnoj sceni) te utvrditi pravne i financijske okvire koji utječu na europske farmere i potrošače. Istraživanje pokazuje da cijeli niz država članica EU-a provodi procese prenamjene konvencionalne u ekološku poljoprivredu (ponajprije Austrija i sjeverne članice), pri čemu je značajan i napredak Hrvatske. Analiza je pokazala da se europsko tržište ekološke hrane nadograđuje prikladnim zakonodavnim i financijskim okvirima, usklađenima na razini EU-a, ali i šire. Premda EU svojim financijskim i strateškim odrednicama nastoji svima pomagati u 'zelenoj tranziciji', naprednije države prednjače visokim ulaganjima izravno iz nacionalnih izvora. Naposljetku, istraživanje potvrđuje da u određenim uvjetima i okruženjima ekološka poljoprivreda smanjuje troškove te rezultira većim dohocima radnika (u odnosu na konvencionalnu proizvodnju).

Ključne riječi: *ekološka poljoprivreda, organski uzgoj, Europska unija, akcijski plan, regulativa*

UVOD

Ekološka poljoprivreda sustav je upravljanja koji poboljšava prirodne regenerativne procese i stabilizira interakcije unutar lokalnih poljoprivrednih sustava (FAO 2009). Obuhvaća organski i ostale oblike uzgoja koji uključuju upotrebu sintetičkih unosa. Ekološki uzgoj za cilj ima potaknuti primjenu praksi i metoda ekološkog uzgoja u poljoprivredi koje su korisne za okoliš, sa stajališta smanjenja emisija stakleničkih plinova, prilagodbe i ublažavanja klimatskih promjena, a uključuje prijelaz na i održavanje ekološkog uzgoja (Gugić 2023). Ekološka poljoprivreda povećava sposobnost suočavanja sa štetnim učincima klimatskih promjena povećanjem otpornosti unutar agroekosustava (Gamage i suradnici 2023) te se temelji na

* igor.cvecic@efri.uniri.hr, Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet

Cvečić, I. (2025). Ekološka poljoprivreda – novi trendovi, u Katunar, J., Vrenetar, N., Jardas Antonić, J. (ur.), Poljoprivreda u perspektivi održivosti, Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, Rijeka.

načelima zdravlja, ekologije, pravednosti i predostrožnosti (IFOAM 2020). Ekološka poljoprivreda nastoji ukloniti ovisnost o kemijskim supstancama i, s obzirom na to da je radno intenzivna, pruža mogućnosti zapošljavanja i razvoja u ruralnim sredinama (Selvan i suradnici 2023).

Prema Europskoj komisiji (2024), ekološka poljoprivreda („*organic farming*“) poljoprivredna je metoda uzgoja koja ima za cilj proizvesti hranu koristeći se prirodnim tvarima i procesima. Ima ograničen utjecaj na okoliš jer potiče:

- odgovornu upotrebu energije i prirodnih resursa
- održavanje biološke raznolikosti
- očuvanje regionalnih ekoloških stanja
- poboljšanje plodnosti tla
- održavanje kvalitete voda.

Također potiče visoku razinu dobrobiti životinja i zahtijeva od poljoprivrednika da zadovolje specifične potrebe ponašanja životinja.

Pravila Europske unije u segmentima organskog uzgoja pokrivaju poljoprivredne proizvode (uključujući akvakulturu i kvasce), a osmišljeni su na temelju općih i specifičnih načela za promicanje zaštite okoliša, održavanja bioraznolikosti i izgradnju povjerenja potrošača. Pravila obuhvaćaju sve faze procesa proizvodnje (od sjemena do konačne prerađene hrane), a postoje i posebne odredbe koje pokrivaju širok spektar proizvoda, poput pravila o sjemenkama i reznicama, prerađenim poljoprivrednim proizvodima za prehranu, potom o primjerice čepovima od prirodnog pluta, esencijalnim uljima, sirovom pamuku i vuni itd. Temeljna načela Unije obuhvaćaju zabrane genetski modificiranih organizama (GMO), ionizirajućeg zračenja i hormona te ograničenja za umjetna gnojiva, herbicide i pesticide, ali i antibiotike (kojima se može iznimno koristiti – samo kad je to nužno).

Pored specifičnih pravila o samoj proizvodnji, suvremeni trendovi nameću potrebu jasno postavljenih pravila u segmentima potrošnje i prodaje te prekogranične trgovine – posebno ako se radi o sve intenzivnijim tijekovima globalnog tržišta ekoloških poljoprivrednih proizvoda. S obzirom na često zahtjevne prilagodbe organskom uzgoju, pored jasnih pravila važne su i prikladne poticajne mjere koje obuhvaćaju razne financijske potpore i programe te ostale oblike pomoći onima koji razmatraju napuštanje konvencionalnog i prelazak na ekološki uzgoj (uključujući informiranje, edukaciju i sl.).

Opisana šira problematika ukazuje na višestruke mogućnosti proučavanja uzroka, posljedica i neminovnosti snažnijeg angažmana društva, političara i znanstvene zajednice u kontekstu razumijevanja i oblikovanja svojevrstne „zelene“ tranzicije unutar „zelenog“ sektora, tj. ekološke poljoprivrede. Istraživanje nameće brojna pitanja – od temeljnog pitanja definicije ekološke poljoprivrede; odnosno što obuhvaća ekološka poljoprivreda i kako se razlikuje od konvencionalne, do pitanja koja nastoje objasniti i prikazati specifičnosti „organskog“ pristupa u Europi i motivaciju onih koji se bave ekološkom poljoprivredom, ili pak nastoje utvrditi i pojasniti koristi „organskog“ pristupa za farmere, potrošače, cjelokupnu ekonomiju, ali i društvo. U konačnici, jedno je od ključnih pitanja upravo što Europska unija i njezine države članice poduzimaju kako bi stvorile povoljno okruženje za „organsku“

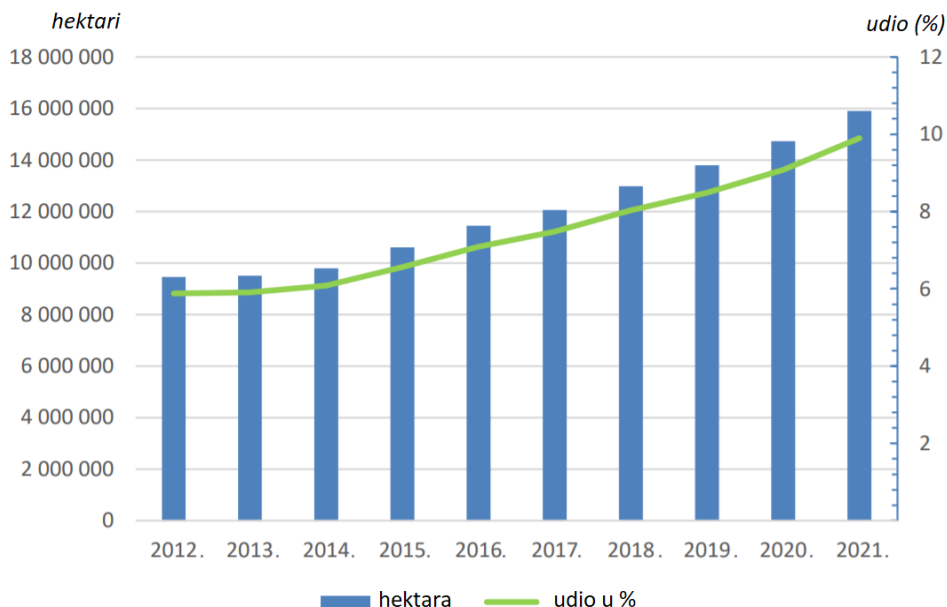
tranziciju i ekološki održivu budućnost Europe i svijeta. Odgovori na ova pitanja ujedno predstavljaju smisao istraživanja, posebno radi jasnijeg i bržeg prilagođavanja (ponajprije) hrvatskih farmera dinamičnom pravnom i financijskom okviru koji prati „zelena” tranzicija, ali i (hrvatskih) potrošača koji (ne) shvaćaju reperkusije ekološke poljoprivrede na prehranu, zdravlje, blagostanje i svakodnevne navike.

KONTEKST – STATISTIČKI PREGLED EKOLOŠKE POLJOPRIVREDE

U usporedbi s 2015. godinom ekološka (organska) prodaja unutar Europske unije gotovo se udvostručila 2020. godine, a područje pod ekološkim uzgojem poraslo je za čak 41 %. U prosjeku su ekološka poljoprivredna gospodarstva („organske farme”) u EU-u veće od konvencionalnih, a njima češće upravljaju mlađi farmeri. No, sveukupno je 2020. godine tek oko 3,6 % poljoprivrednih gospodarstava u EU-u bilo ekološkog ili djelomično ekološkoga karaktera (European Commission – Organic farming in the EU: A decade of organic growth 2023).

Ekološka obradiva poljoprivredna gospodarstva uštede 75 – 100 % na troškovima proizvoda za zaštitu biljaka po hektaru i 45 – 90 % na troškovima gnojiva po hektaru u usporedbi s konvencionalnim poljoprivrednim gospodarstvima. Međutim, ovakve farme prosječno ostvaruju veći ili sličan prihod po radnoj jedinici. Unatoč nižim prinosisima, u prosjeku ekološke farme ostvaruju sličan ili veći prihod po radniku zahvaljujući višim cijenama i višim razinama potpora Europske unije (uglavnom iz sredstava Zajedničke poljoprivredne politike – CAP). Naposljetku, ekološka poljoprivreda znanjem je intenzivna, a manje ovisi o intenzitetu proizvodnih sredstava („inputa”), što jasno ukazuje na presudnu važnost istraživanja i inovacija (European Commission – Organic farming in the EU: A decade of organic growth 2023).

Recentna statistika ukazuje na to da je 2022. godine Europska unija službeno raspolagala sa 16,9 milijuna hektara poljoprivrednih površina pod ekološkim uzgojem, što je činilo 10,5 % sveukupnih poljoprivrednih površina Unije (Eurostat – Developments in organic farming 2024). U odnosu na 2021. godinu, to je porast od otprilike milijun hektara površine, a u odnosu na 2012. godinu čak 78,7 %. Značajan porast udjela površina pod ekološkim uzgojem u EU-u vidljiv je upravo usporedbom podataka iz posljednjega desetljeća (Grafikon 1).

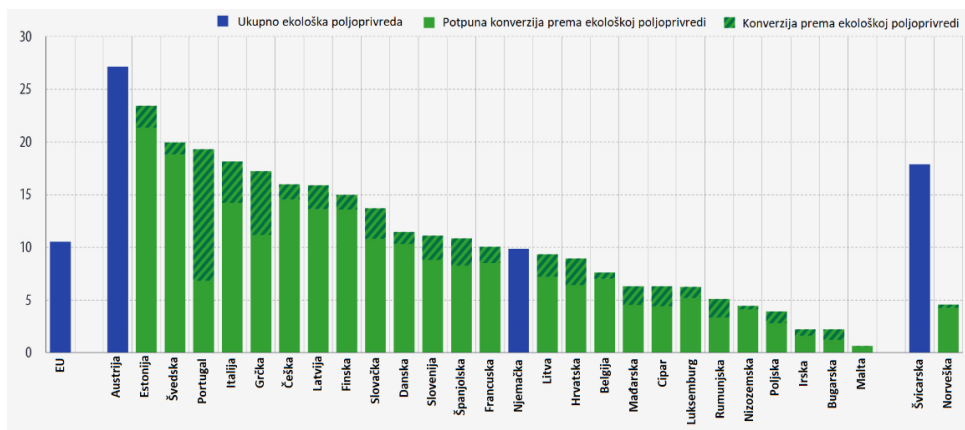
Grafikon 1. Ukupno iskorišteno poljoprivredno područje (TUAA) pod ekološkom poljoprivredom – hektara i postotni udio (od TUAA) za EU u razdoblju 2012. – 2021.

Napomene: Prikaz godišnje evolucije temelji se na godišnjim statistikama ekoloških usjeva (koje se prikupljaju pomoću certificiranih ekoloških tijela).

Izvor: preuzeto i prilagođeno prema Europska komisija (2023), str. 5

Donedavno je Europa bila vodeći kontinent. Na svjetskoj su razini ukupne površine pod ekološkim uzgojem 2022. godine narasle na 96,4 milijuna hektara, pri čemu je impresivan rast u Australiji rezultirao time da tamošnje površine odnedavna čine više od 50 % službenih površina na svijetu. Europa slijedi s oko 19 % svjetskih površina pod ekološkim uzgojem (Willer i suradnici 2024).

Najveća područja pod ekološkim uzgojem u EU-u nalaze se u Francuskoj (2,9 milijuna hektara; 17 % udjela u svih ekoloških površina u EU-u), Španjolskoj (2,7 milijuna hektara; 15,8 %), Italiji (2,3 milijuna hektara; 13,9 %) i Njemačkoj (1,6 milijuna hektara; 9,7 %). Uz Grčku (5,5 %) i Portugalu (4,5 %) one su 2022. godine činile 2/3 sveukupnog udjela u ekološkim površinama Unije. Sve ostale članice, uključujući Hrvatsku, ali i Poljsku, Rumunjsku, skandinavske članice i Nizozemsku, čine preostalih 33,6 % površina pod ekološkim uzgojem Europske unije (Eurostat – Organic area 2022, 2024). No, značaj ekološke poljoprivrede za pojedinu članicu Unije realnije je promatrati kroz nacionalnu statistiku i udio površina pod ekološkom poljoprivrednom u odnosu na sveukupne poljoprivredne površine (Grafikon 2).

Grafikon 2. Udio površine pod ekološkim uzgojem u ukupno iskorištenoj poljoprivrednoj površini (UAA), po državama, 2022.

Napomene: procjena za Francusku, Portugal i Slovačku; privremeni podaci za Cipar; podaci za Austriju odnose se na izvore Federalnog ministarstva za poljoprivredu, šumarstvo, regije i upravljanje vodama; podaci iz 2021. za Norvešku.

Izvor: Prilagođeno prema Eurostat, 2024 (Organic area 2022).

Prikazani podaci ukazuju na velike razlike u značaju ekološke poljoprivrede među farmerima iz pojedinih zemalja članica, odnosno razlike u površinama koje su potpuno prenamijenjene („konverzija“) u odnosu na sveukupne površine. Grafikon 2 ujedno ukazuje na to da neke države, poput Portugala i Grčke, prolaze kroz intenzivan proces konverzije prema ekološkom uzgoju. U svakom se slučaju Austrija nameće kao vodeća članica u udjelu površina pod ekološkim uzgojem, a slijede je Estonija, Švedska, Portugal, Italija i Grčka, sve značajno iznad prosjeka EU-a. Mnogo slabiju poziciju ostvaruju Malta, Bugarska i Irska sa zanemarivim udjelom ekoloških površina (2 % i manje), a neznatno je bolja situacija u Poljskoj, Nizozemskoj i Rumunjskoj (4 – 5 %). Hrvatska se približila prosjeku EU-a s oko 9 %, ali je ujedno članica koja je najviše napredovala u desetogodišnjem razdoblju – između 2012. i 2022. godine u Hrvatskoj se udio površina pod ekološkom poljoprivredom učeterostručio. Po pitanju napretka slijede ju Portugal (+278 %), Bugarska (+182 %), Francuska (+179 %) i Mađarska (+145 %) (Eurostat – Developments in organic farming 2024).

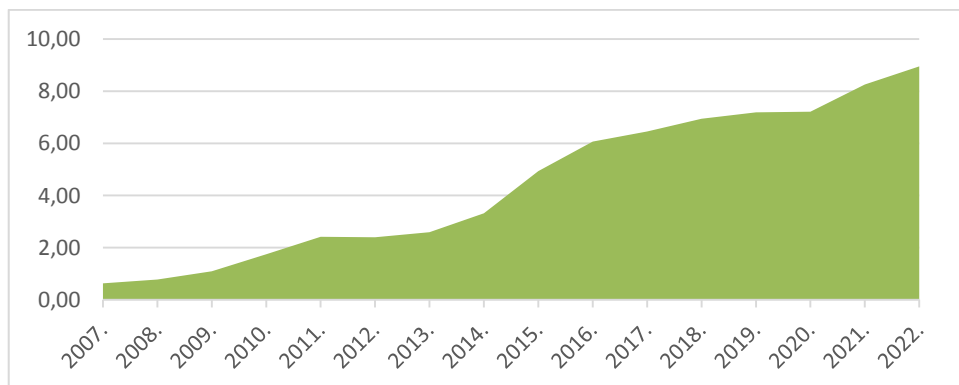
Promatra li se struktura ekološke poljoprivrede po državama članicama EU-a, također se mogu detektirati značajne razlike, što ovisi o geografskim, klimatskim i reljefnim preduvjetima, ali i o tradiciji te strateškim prioritetima. Dok, primjerice, u Irskoj, Češkoj i Sloveniji prevladavaju trajni pašnjaci (80 % i više), u Finskoj (98 %) te nešto manje u Danskoj i Švedskoj (oko 80 %) prevladavaju oranice, a stalni usjevi najviše se pojavljuju u južnim članicama – 20 – 40 % (Cipar, Malta, Španjolska, Portugal, Italija, Bugarska). U Hrvatskoj najveći dio površina otpada na trajne pašnjake (otprilike polovina ekoloških površina), dok je udio oranica nešto manji od 40 % (Eurostat – Developments in organic farming 2024).

Unatoč brzom rastu, ekološki uzgoj životinja Europske unije ostaje malen u odnosu na ukupna ostvarenja ekološke poljoprivrede Unije. Procijenjeno je da je oko 6 % stada stoke (2020. godine) i 7,2 % stada ovaca i koza (2019. godine) organski

uzgojeno, dok je za perad i svinje (2020. godine) procijenjen udio od 3,6 %, odnosno 1 % uzgoja (European Commission – Organic farming in the EU: A decade of organic growth 2023).

Što se tiče ukupnog broja ekoloških proizvođača u EU-u, on konstantno raste te je 2022. godine dostigao brojku od 419 112, što je udvostručenje u odnosu na 2010. godinu. Čak 82 593 proizvođača registrirano je u Italiji, a potom slijede Grčka i Francuska s oko 58 000 te Španjolska s 56 024. Njemačka malo zaostaje s 36 688, a potom slijede Austrija (26 251), Poljska, Portugal, Rumunjska i Hrvatska (Willer i suradnici 2024).

U konačnici, kontekst koji ukazuje na važnost ekološke proizvodnje neizostavno ukazuje i na važnost perspektive ekološke poljoprivrede za Hrvatsku, a koja se posljednja pridružila Europskoj uniji, i to prije desetak godina. Tada se Hrvatska pridružila i Zajedničkoj poljoprivrednoj politici, što je za Hrvatsku i hrvatske poljoprivrednike bila ključna prekretnica. Intenzivirala se prilagodba sektora novim zakonodavnim i financijskim okvirima, postavljajući temelje i za izvjesne poticaje razvoja organskog uzgoja u Hrvatskoj (Grafikon 3).

Grafikon 3. Udio površina pod ekološkom proizvodnjom u ukupno iskorištenim poljoprivrednim površinama Hrvatske (%); 2007. – 2022.

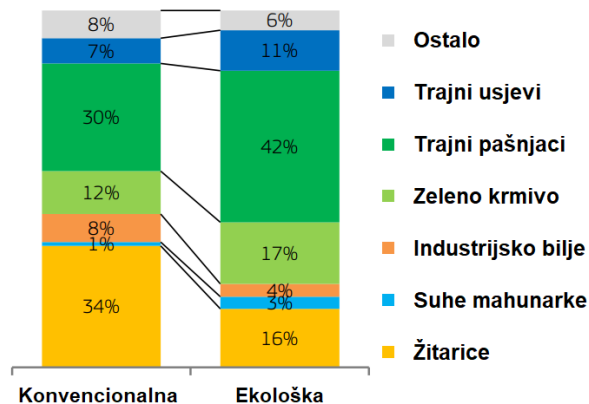
Izvor: izrada autora prema Državni zavod za statistiku (2024)

Prikaz trenda razvoja ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj (Grafikon 3) jasno ukazuje na strelovit porast udjela površina pod ekološkim uzgojem. Ubrzanje je posebno izraženo upravo neposredno nakon pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji, ali je zanimljivo pratiti i novi uzlet (ili oporavak trenda) nakon 2020. godine. Državni zavod za statistiku (2024.) ukazuje na to da je broj ekoloških poljoprivrednih subjekata u Republici Hrvatskoj porastao s 1789 u 2013. godini na 6512 u 2022. godini, što je porast od čak 364 %.

ODRŽIVOST EKOLOŠKOG SEKTORA U EU – UČINCI

Održivost ekološke proizvodnje u Europskoj uniji proizlazi iz ekoloških („okolišnih“), ekonomskih i društvenih koristi takva pristupa u poljoprivredi. Za bolje razumijevanje temeljnih učinaka zelene tranzicije prema ekološkom uzgoju ključno je usporediti ekološku i konvencionalnu poljoprivredu, a koja se temelji na tradicionalnom i često ekstenzivnom, komercijaliziranom pristupu, ponajprije usmjerenom na profit i minimiziranje troškova.

Uspješan gospodarski razvoj mora pronaći optimalnu kombinaciju razvoja i omogućavanja ekološki održivih i ekonomski učinkovitih promjena u korištenju zemljištem (Host 2023). Grafikon 4 uspoređuje strukturu odnosno raspodjelu poljoprivrednih zemljišta na teritoriju EU-a prema oblicima iskorištavanja tih površina. Ključne razlike između konvencionalne i ekološke poljoprivrede ogledaju se u udjelu površina namijenjenih žitaricama: u ekološkom uzgoju udio je takvih površina 16 %, dok je u konvencionalnoj poljoprivredi riječ o čak 34 %. Dvostruko veći udio konvencionalnog uzgoja ogleda se i kod industrijskog bilja (uljarice, vlaknaste kulture, duhan, konoplja, hmelj, sjeme lana, usjevi za proizvodnju obnovljive energije itd.). Za razliku od toga, u ekološkoj poljoprivredi značajno je veći udio trajnih pašnjaka (42 % nasuprot 30 %), trajnih usjeva (11 % nasuprot 7 %), zelenoga krmiva (17% nasuprot 12 %) te suhih mahunarki (3 % nasuprot 1 %).

Grafikon 4. Upotreba zemljišta u konvencionalnoj i ekološkoj poljoprivredi, 2020. godine, po usjevima (%)

Izvor: Prilagođeno prema Europska komisija (2023). Organic farming in the EU: A decade of organic growth; str. 6

Osim u usporedbi udjela pojedinih kultura, odnosno karakterističnih usjeva u ukupnim površinama, razlika između konvencionalne i ekološke poljoprivrede razvidna je i u prosječnoj površini posjeda. U prosjeku su u EU-u ekološki posjedi 2,5 puta veći od konvencionalnih: 41 hektar nasuprot 16 hektara. Međutim, razlika je izraženija u državama kao što su Litva, Portugal ili Slovačka, dok su u slučaju Bugarske, Češke, Francuske i Luksemburga ekološke farme 20 – 40 % manje od konvencionalnih (European Commission – Organic farming in the EU: A decade of organic growth 2023). Razlike u prosječnoj veličini ogledaju se i u prevladavajućim

kulturama koje se uzgajaju na posjedu, posebno u slučaju stočarstva te uzgoja specijaliziranih žitarica i uljarica.

Tablica 1 donosi sažetak procijenjenih učinaka na *output* i troškove proizvodnje po pojedinim sektorima ekološkog uzgoja, na temelju analize provedene između 2017. i 2020. godine u odabranim članicama Europske unije u sklopu europskog sustava FADN (*Farm accountancy data network*), odnosno Sustava računovodstvenih podataka poljoprivrednih gospodarstava). Sustav prati prihode i poslovne aktivnosti reprezentativna uzorka „komercijalnih” farmi u Europskoj uniji (oko 80 000 poljoprivrednih gospodarstava koja oslikavaju presjek različitih tipova, regija i ekonomskih veličina). FADN je jedini relevantan izvor mikropodataka na razini EU-a temeljenih na usklađenim računovodstvenim načelima, koji ujedno omogućava lakšu procjenu učinaka Zajedničke poljoprivredne politike EU-a. Procjena učinaka sažeta u Tablici 1 temelji se na usporedbi farmi koje se bave organskim uzgojem i konvencionalnih farmi tradicionalnog uzgoja.

<i>Uzgoj biljaka</i>	<i>Dohodak po radniku</i>	<i>Rad po jedinici outputa</i>	<i>Troškovi gnojiva i pesticida po jedinici outputa</i>
Žitarice, uljene sjemenke, proteinski usjevi	<i>značajno veći</i>	<i>nejasno</i>	<i>značajno niži</i>
Ostali obradivi usjevi	<i>veći</i> <i>[neznatno niži u 3 od 14 država članica]</i>	<i>veći</i>	<i>značajno niži</i>
Vino	<i>nejasno</i>	<i>nejasno</i>	<i>niži</i> <i>[neznatno viši za gnojiva u 2 od 8 država članica]</i>
Voće	<i>nejasno</i>	<i>veći</i> <i>[neznatno niži u 2 od 8 država članica]</i>	<i>nejasno [za gnojiva], niži [neznatno viši za pesticide u 1 od 8 država članica]</i>
<i>Uzgoj životinja</i>	<i>Dohodak po radniku</i>	<i>Rad po jedinici outputa</i>	<i>Veterinarski troškovi po jedinici outputa</i>
Mlijeko (kravlje)	<i>veći</i> <i>[neznatno niži u 4 od 27 država članica]</i>	<i>veći</i> <i>[neznatno niži u 4 od 27 država članica]</i>	<i>niži</i>
Govedina (i kombinacija govedine i mliječnih proizvoda)	<i>veći</i>	<i>veći</i> <i>[neznatno niži u 7 od 26 država članica]</i>	<i>nejasno</i>
Ovce i koze	<i>veći</i> <i>[neznatno niži u 1 od 9 država članica]</i>	<i>nejasno</i>	<i>nejasno</i>
Perad, svinje i ostali granivori	<i>nejasno</i>	<i>nejasno</i>	<i>niži</i>

Tablica 1. Učinci ekološke proizvodnje na troškove i dohotke po odabranim sektorima u odnosu na komercijalne farme

Izvor: Izrada autora prema European Commission (2023), Organic farming in the EU – A decade of organic growth, January 2023. European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Brussels

Ekološka poljoprivreda u većini analiziranih sektora i u većini država članica donosi veće dohotke radnicima, pogotovo u proizvodnji ekoloških žitarica, uljarica i proteinskih usjeva. U sektorima vina i voća te uzgoju peradi i svinja učinak trenda je nejasan. Rad po jedinici *outputa* je veći u odnosu na konvencionalnu poljoprivredu u sektorima proizvodnje mlijeka i govedine te voća i raznih obradivih usjeva (izuzev žitarica i uljarica), dok je u ostalim promatranim sektorima učinak nejasan. Ulazni troškovi proizvodnje (za pesticide i gnojiva) niži su ili značajno niži u sektorima uzgoja biljaka. U segmentu uzgoja životinja učinak na veterinarske troškove po jedinici *outputa* nejasan je u sektorima uzgoja govedine te ovaca i koza, ali su troškovi niži u sektorima proizvodnje mlijeka te peradi i svinja.

U osnovi, organski uzgoj općenito donosi slične ili više razine dohotka po radniku, a niže troškove *inputa* i radno intenzivniju proizvodnju u usporedbi s konvencionalnim uzgojem. No, ekonomski učinak različit je ovisno o sektorima, ali i o zemljama članicama. Tako su primjerice prinosi organskih farmi u proizvodnji pšenice i kukuruza (2015. – 2020.) u Italiji bili otprilike 15 – 18 % manji nego kod konvencionalnih farmi, dok je u Njemačkoj taj jaz bio čak 40 – 50 %. Europska komisija procjenjuje da su prosječni prinosi organskog uzgoja 5 – 30 % slabiji u odnosu na konvencionalnu poljoprivredu (European Commission – Organic farming in the EU: A decade of organic growth 2023).

U istom su razdoblju troškovi organskog uzgoja bili niži u, primjerice, Austriji, Italiji i Poljskoj, u odnosu na konvencionalni uzgoj obradivih usjeva, ali je u Francuskoj situacija bila značajno drugačija. Međutim, treba imati u vidu da su javne potpore za obradive organske usjeve u Francuskoj zamjetno manje. U sektoru proizvodnje mlijeka organski uzgoj ima manje troškove u odnosu na konvencionalnu proizvodnju u Nizozemskoj, Francuskoj, Latviji i Poljskoj, ali u slučaju Austrije, Njemačke, Danske i Švedske troškovi su bili veći (European Commission – Organic farming in the EU: A decade of organic growth 2023).

Nadalje, cjenovne premije organske u odnosu na konvencionalnu proizvodnju pšenice u Francuskoj i Njemačkoj su u razdoblju 2017. – 2019. bile prosječno 2,5 puta veće, dok su u Poljskoj i Italiji premije bile samo neznatno više. Premije u sektoru proizvodnje mlijeka prosječno su za 20 – 40% više u promatranim članicama, ali u slučaju Latvije i Poljske čak su i manje nego u konvencionalnoj proizvodnji. U slučaju organske govedine premije su u razdoblju 2015. – 2020. godine bile niže za 5 – 30 % u odnosu na konvencionalni uzgoj u većini promatranih država članica. No, u slučaju većine država članica EU-a sektor govedine značajno više ovisi o javnim potporama, tj. subvencijama (European Commission – Organic farming in the EU: A decade of organic growth 2023).

Organski uzgoj neosporno ima pozitivan učinak na okoliš i klimatske promjene – na što ukazuju razni indikatori poput onih o bioraznolikosti, energetskej potrošnji, biološkoj kvaliteti i gubitku nutrijenata u tlu, emisiji stakleničkih plinova i sekvestraciji ugljika. Primjerice, u ekološkom uzgoju raznolikost je vrsta za trećinu veća u usporedbi s uvjetima konvencionalnog uzgoja (Smith i suradnici 2020; Bengtsson i suradnici 2005). Premda postoje brojni dokazi o smanjenoj emisiji stakleničkih plinova, učinci variraju o vrsti proizvodnje. Na primjer, proizvodnja organskog voća doista rezultira smanjenom emisijom štetnih plinova, ali kod

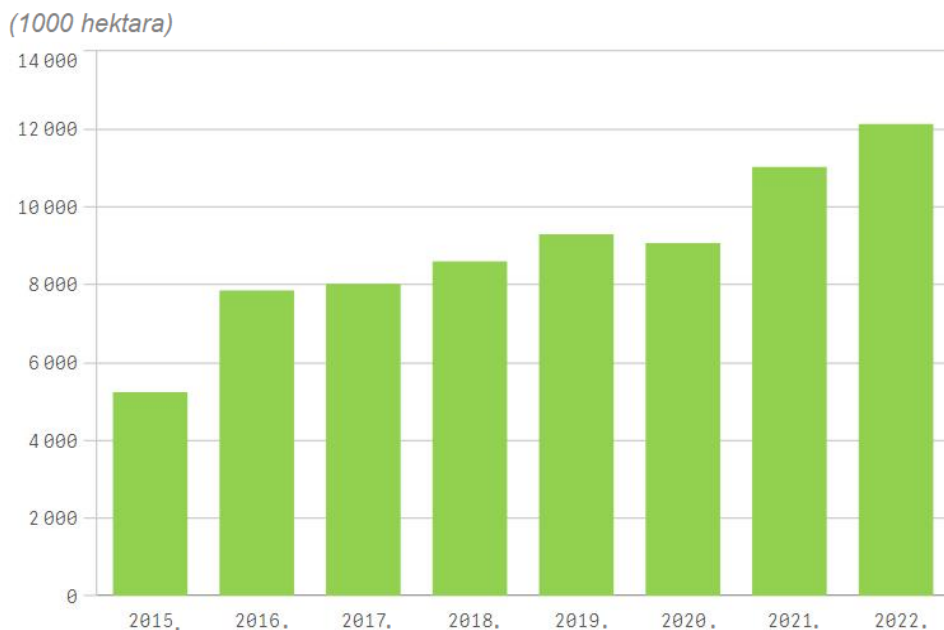
proizvodnje mlijeka i jaja razlika u odnosu na konvencionalnu proizvodnju nije jasno dokazana (Clark i Tilman 2017).

S obzirom na to da ekološki uzgoj ne predviđa upotrebu pesticida, to ujedno znači da nadzor mijenja karakter, ali i dalje postoje prikladne metode zaštite od nametnika – npr. termalna obrada, rotacija usjeva, zaštita prirodnih neprijatelja pojedinih nametnika i slično. No, Uredba EU 2018/848 dopušta i iznimke u situacijama kad je ipak potrebna ograničena upotreba pojedinih supstanci. Slično tomu, pri pojavi životinjskih bolesti Uredba propisuje striktna veterinarska pravila upotrebe antibiotika ako je to nužno. U konačnici, u slučaju energetske potrošnje ona doista opada pri primjeni organskih metoda uzgoja, ali ne u svim sektorima. Naime, Clark i Tilman (2017) utvrđuju da pri proizvodnji voća i mesa potrošnja energije ostaje na sličnoj razini u odnosu na konvencionalne metode, dok je pri proizvodnji povrća energetska potrošnja čak i veća u ekološkom uzgoju.

Ekološka poljoprivreda utječe i na socijalni aspekt. Ponajprije je to vidljivo ako se promatra angažman mlađe populacije i žena koji se bave organskim uzgojem. Na razini EU-a oko 21 % organskih farmi imalo je 2020. godine upravitelja mlađega od 40 godina starosti, dok je taj udio bio samo 12 % na konvencionalnim farmama. Unatoč nižem udjelu žena upraviteljica organskih farmi na razini EU-a (što nije slučaj za pojedine države članice – točnije za Njemačku, Francusku, Irsku, Dansku, Češku, Finsku, Austriju i Bugarsku), jaz prihoda između farmi koje vode žene i muškarci bio je manji u organskom uzgoju (-29 %) nego u konvencionalnom (-43 %) za većinu država članica 2019. godine (European Commission – Organic farming in the EU: A decade of organic growth 2023).

Usporedni prikaz konvencionalne i ekološke poljoprivrede na primjeru navedenih učinaka ukazuje na njihove temeljne razlike, odnosno reperkusije, jasno pokazujući da u većini analiziranih elemenata svojevrsna održivost i prednosti jesu na strani ekološkoga koncepta proizvodnje. Međutim, treba uzeti u obzir i razinu potpore zelenoj i održivoj tranziciji u državama članicama. Stoga je u nastavku dan sažet prikaz važnosti financijskih potpora za ekološku poljoprivredu.

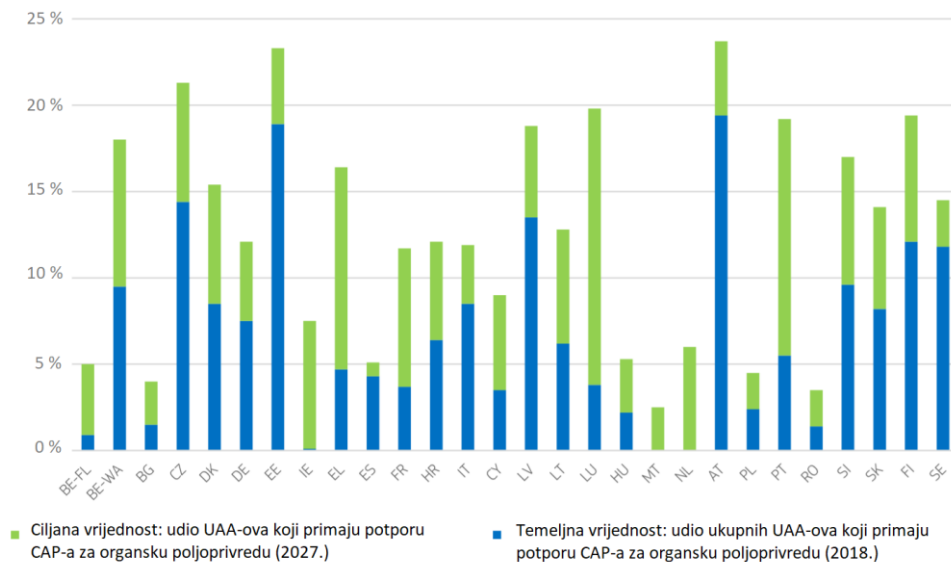
Godine 2020. 61,6 % zemljišta pod ekološkim uzgojem u EU-u primilo je specifične isplate organskih potpora (u prosjeku 144 € po hektaru potpore CAP-a i 79 € po hektaru nacionalnog sufinanciranja). Grafikon 5 prikazuje dinamiku rasta područja pod ekološkim uzgojem EU-a, a koja dobivaju potporu Zajedničke poljoprivredne politike od 2015. do 2022. godine. Realiziran je porast s 5,2 milijuna hektara na 12,1 milijuna hektara, što je povećanje od 231 %.

Grafikon 5. Područja pod ekološkim uzgojem koja dobivaju potporu Zajedničke poljoprivredne politike EU-a (1000 ha); 2015. – 2022.

Izvor: Organic Production (2020) European Commission – DG AGRI: Sustav Agridata

Austrija predvodi ekološkom proizvodnjom u EU-a zahvaljujući značajnom udjelu organskih travnjaka te proizvodnje mlijeka i uzgoja stoke, a što je poduprto visokom domaćom potražnjom. Naime, godišnja potrošnja po glavi stanovnika od 274 eura na organsku hranu jedna je od najviših u svijetu. U kontekstu financijske potpore, podrška EU-a u prosjeku iznosi 119 eura po hektaru, ali je dopunjena sa 115 eura po hektaru nacionalnog sufinanciranja (European Commission – Organic farming in the EU: A decade of organic growth 2023). Grafikon 6 prikazuje udio iskorištenih poljoprivrednih područja koja dobivaju potpore za ekološku poljoprivredu po pojedinim članicama EU-a.

Grafikon 6. Udio ukupnih UAA-ova koji primaju potporu CAP-a za organsku poljoprivredu
Izvor: Prilagođeno prema Europska komisija (2023). Organic farming in the EU: A decade of organic growth; str. 26

Podaci iskorištavanja potpora Zajedničke poljoprivredne politike za ekološku poljoprivredu jasno ukazuju kako postoje značajne razlike među članicama EU-a. Razlike u potporama odražavaju donekle statistike performansi u sektoru ekološkog uzgoja, ali Grafikon 6 ujedno prikazuje i planove za obujem potpora u 2027. godini. Znakoviti su ambiciozni(ji) planovi zemalja poput Portugala, Luksemburga, Irske, Grčke, Nizozemske, ali i belgijske Valonije. S druge strane, brinu očigledna inertnost ili nemogućnost značajna poboljšanja razine financiranja u slučaju Bugarske, Rumunjske, Poljske, ali i belgijske Flandrije ili Španjolske, koje aktualne skromne iznose ne planiraju značajno mijenjati.

KONTROLA I PROVOĐENJE TE POTROŠNJA I TRGOVINA

Kako bi poljoprivrednici mogli ostvarivati prednosti od korištenja metodama organskog uzgoja, potrošači također moraju vjerovati da se poštuju pravila o ekološkoj proizvodnji hrane. Stoga Europska unija svojim pravilima, politikama i mjerama nastoji održavati strog sustav nadzora i provedbe kako bi se jamčilo da se pravila i propisi o ekološkoj poljoprivredi pravilno slijede. Temeljne odrednice sustava nadzora sadržane su u Uredbi EU-a 2018/848.

Svaka država članica EU-a imenuje nadležna i nadzorna tijela kako bi nadzirala operatere u lancu organske prehrane. Obično je nadležno neko ministarstvo (npr. poljoprivrede ili zdravlja), dok se proizvođači, distributeri i trgovci ekoloških proizvoda moraju registrirati u svom lokalnom nadzornom tijelu ili ustanovi (koje je delegiralo nadležno tijelo) prije nego što im se omogući plasiranje vlastite hrane kao organske. Mjerodavno nadzorno tijelo (npr. ministarstvo) odgovorno je za

funkcioniranje cjelokupnoga inspekcijskog sustava, premda određene funkcije može delegirati.

Nakon što se ekološki proizvodi pregledaju i provjere, dodjeljuje im se certifikat koji potvrđuje kako njihovi proizvodi ispunjavaju standarde ekološkog uzgoja. Usklađeni obrazac certifikata olakšava nadzor, a uobičajeno sadrži obvezni i neobvezni dio. Obvezni podaci odnose se na: jedinstveni broj certifikata, subjekt kojem se izdaje certifikat i eventualni popis članova skupine subjekata, podatke o nadzornim tijelima i nadležnim institucijama, aktivnostima subjekta (proizvodnja, priprema, distribucija, skladištenje, uvoz/izvoz), podatke o proizvodima i razdoblju valjanosti certifikata (Upute za ispunjavanje modela certifikata o ekološkoj proizvodnji 2018).

Sustav funkcionira zahvaljujući i prikladnoj razmjeni informacija na europskoj razini. Ključni instrument predstavlja informacijski sustav OFIS (*Organic Farming Information System*) koji obuhvaća relevantne podatke za ekološku proizvodnju u EU-a te olakšava umrežavanje. OFIS sadrži podatke o autorizaciji sastojaka, nadležnim i nadzornim tijelima/institucijama u EU-u (plus četiri zemlje EFTA-e) te nadzornim tijelima ovlaštenima za procjenu ekvivalentnosti (relevantno za trgovinu s trećim zemljama, izvan EU-a) (OFIS 2024). Svi se operatori provjeravaju najmanje jednom godišnje kako bi se osigurao nastavak slijeđenja pravila. Naravno, uvezena ekološka hrana iz država koje nisu članice EU-a također je podložna kontrolama.

Širi kontekst sustava nadzora povezan je i s drugim izvorima informacija, ponajprije sustavom IMSOC (*Information management system for official controls*) koji je relevantan za osiguranje poštovanja pravila lanca poljoprivredne hrane, a integrira četiri postojeća informacijska sustava kojima upravlja Europska komisija (Sustav brzog upozorenja za hranu i stočnu hranu – RASFF; Informatički sustav za bolesti životinja – ADIS; Sustav za obavještanje i izvještanje o prisutnosti štetočina – EUROPHYT; Sustav TRACES – Sustav nadzora trgovine i izvoza) (EUR-Lex 2020).

U kontekstu svjesnosti o ekološkim proizvodima, 61 % Europljana bilo je 2022. godine upoznato s logotipom ekološkog uzgoja (Special Eurobarometer 520, 2022), što je povećanje od 5 postotnih poena u odnosu na 2020. godinu i čak 34 p. p. u odnosu na 2017. godinu. U širem smislu, s gledišta potrošača, prednosti „održive” hrane odlikuju sljedeće karakteristike: hranjiva i zdrava, bolje kvalitete i okusa, malo ili nikakvo korištenje sintetičkim pesticidima, pristupačnost i dostupnost, malen učinak na okoliš i klimu, visoki standardi dobrobiti životinja, minimalno pakiranje (bez ili malo plastike), poštene plaće, minimalno prerađena i tradicionalna hrana, itd. Međutim, čak se 92 % ispitanika slaže da su ekološki proizvodi skuplji od ostale hrane (Special Eurobarometer 520, 2022).

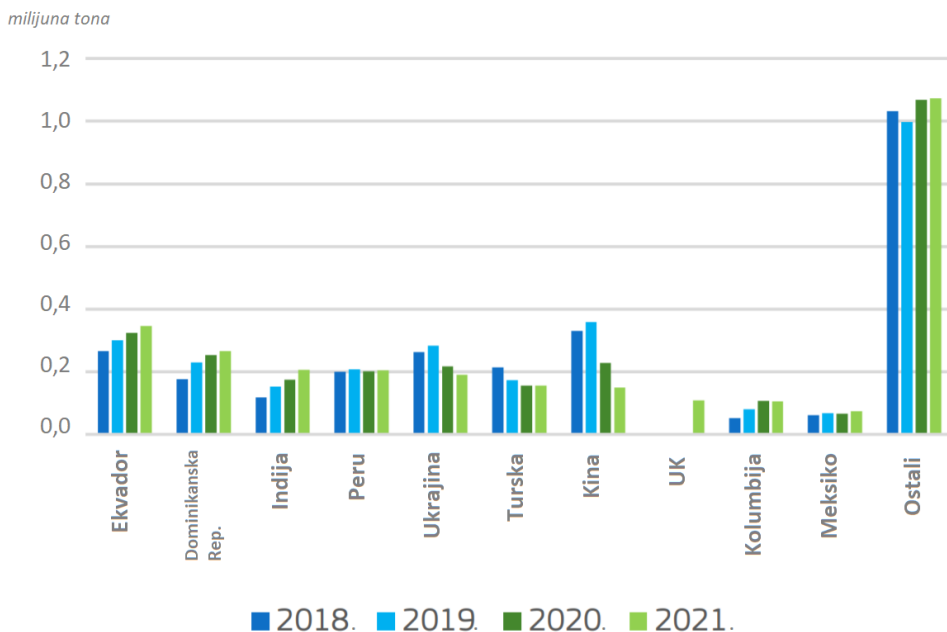
Europska unija je na drugome mjestu u svijetu u konzumaciji organske hrane (37 %; 46,7 milijardi eura 2021. godine), dok SAD zauzima najveći udio globalnog tržišta (39 %; 48,6 milijardi eura 2021. godine). Kina je treća, ali sa znatno manjim udjelom (Global organic area grows more than ever before 2024). Države članice s najvećom maloprodajom ekoloških proizvoda su: Njemačka, Francuska, Italija, Švedska, Španjolska, Austrija i Danska (Willer i suradnici 2024)

Nadalje, čak šest država članica EU-a spada među deset vodećih zemalja svijeta po

visini iznosa potrošnje organske hrane po glavi stanovnika: (2.) Danska (365 EUR), (3.) Austrija (274 EUR), (4.) Luksemburg (259 EUR), (5.) Švedska (248 EUR), (6.) Njemačka (181 EUR) i (7.) Francuska (176 EUR). Međutim, u Bugarskoj, Mađarskoj, Portugalu i Rumunjskoj udio maloprodajne vrijednosti hrane koji se odnosi na prodaju ekoloških proizvoda blizu je vrijednosti od 0 (Willer i suradnici 2024).

Uvoz ekoloških proizvoda u EU-u porastao je s 2,71 milijuna tona u 2018. godini na 2,87 milijuna tona u 2021. godini, što je porast od 6 %. U EU-u se uvoze organski proizvodi iz više od 120 zemalja svijeta. Uvoz ekoloških proizvoda može se ostvariti na temelju priznavanja ekvivalentnosti i sporazuma o ekvivalentnosti ili putem priznatih nadzornih tijela. Trenutačno je na snazi 14 Priznanja i sporazuma o ekvivalentnosti, i to sa sljedećim zemljama: Argentina, Australija, Kanada, Čile, Kostarika, Indija, Izrael, Japan, Tunis, Republika Koreja, Novi Zeland, Švicarska, Ujedinjeno Kraljevstvo i Sjedinjene Američke Države. Za ostale zemlje i za proizvode Unija je utvrdila seriju nadzornih tijela i operatora zaduženih za certificiranje onih koji žele izvoziti svoje organske proizvode u EU, na temelju priznavanja ekvivalentnosti (European Commission – Organic farming in the EU: A decade of organic growth 2023).

Grafikon 7 prikazuje podatke o uvozu ekoloških proizvoda iz partnerskih zemalja od 2018. do 2021. godine. Ključni uvozni partneri u promatranu razdoblju bili su Ekvador, Dominikanska Republika, Ukrajina, Kina, Indija i Peru. Ključni uvozni proizvod je ekološki proizvedeno tropsko voće – ponajprije banane, te uljni kolači i soja, potom šećer i kava. No, treba imati u vidu da se globalno tržište ekoloških poljoprivrednih proizvoda ubrzano mijenja pa je tako trend uvoza Europske unije iz trećih zemalja u 2022. godini usporen za 5,1 % u odnosu na 2021. godinu, ali se uvoz u SAD povećao za čak 18,8 %. Štoviše, broj ekoloških proizvođača se, primjerice u Aziji (ponajprije Indiji), povećao za više od 300 % u prethodnom desetljeću i ondje ih je više od 60 % od ukupna broja ekoloških farmera na razini svijeta, a Australija je prenamijenila golem udio svojih zemljišta, preuzevši primat u površinama pod organskim uzgojem (Willer i suradnici 2024).

Grafikon 7. Uvoz ekoloških proizvoda u EU prema zemljama podrijetla (milijuna tona)

Izvor: Prilagođeno prema Europska komisija (2023). Organic farming in the EU: A decade of organic growth; str. 23

Najznačajniji uvoz ekoloških poljoprivrednih proizvoda u 2021. i 2022. godine bilježe sljedeće članice EU-a: Nizozemska, Njemačka, Francuska, Belgija, Italija i Švedska. Ukupan uvoz u EU je 2022. godine iznosio 2,7 milijuna Mt, a izvoz samo 0,7 milijuna Mt. Ove broju ju postavljaju na vodeće mjesto u uvozu, ispred SAD-a (s 2,2 milijuna Mt) i na drugo mjesto izvoznika, iza Latinske Amerike (sa čak 2,8 milijuna Mt). Zanimljivu brojku predstavljaju autorizirani izvoznici i uvoznici ekoloških poljoprivrednih proizvoda u 2022. godini: ovdje Europa prednjači s 57 % izvoznika i 90 % uvoznika (Willer i suradnici 2024). Statistika jasno ukazuje na važnost međunarodne trgovine za sektor ekološke poljoprivrede u EU-u.

BUDUĆNOST ORGANSKE PROIZVODNJE I OSUVREMENJENO ZAKONODAVSTVO EU-A

Krajem 2022. godine 96,4 milijuna hektara u svijetu bilo je pod ekološkim uzgojem (2 % ukupne poljoprivredne površine), što je predstavljalo povećanje od 26,6 % (+20,3 milijuna hektara) u usporedbi s 2021. godinom. Snažno povećanje udjela ukazuje na sve važniju ulogu ekološke poljoprivrede u svijetu, što je nastavak trenda. Do 2023. godine čak je 75 zemalja svijeta uvelo regulativu o ekološkom uzgoju (Global organic area grows more than ever before 2024). Ovo područje postaje ujedno sve kompleksnije naravi zbog rastućeg obima relevantne regulative i novih društvenih, ekonomskih i ekoloških trendova.

Novo ekološko zakonodavstvo provodi se u EU-u od siječnja 2022. godine (Uredba

EU 2018/848), a na što se nadovezuje i Akcijski plan za organsku proizvodnju. Zahtjevne pripreme i osmišljanje prikladnih pravila u obliku savjetovanja započele su još 2012. godine te se recentno oslanjaju na načela nove Zajedničke poljoprivredne politike, a koje u razdoblju do 2030. godine nastoje potaknuti tranziciju velikog opsega prema ekološkoj poljoprivredi u EU-u i Europskoga zelenog plana. Više od trećine proračuna CAP-a predviđeno je za agri-okolišne i klimatske mjere, premda praksa pokazuje kako u nekim članicama Unije nedostaje ambicije u konkretnom provođenju te tranzicije, pogotovo ako farmeri ne prepoznaju njezine prednosti (Willer i suradnici 2024).

Temeljnu Uredbu iz 2018. godine dopunjuje niz delegiranih (21) i provedbenih (11) akata te nova regulativa o označavanju organske hrane za ljubimce (uredba EU 2023/2419). Godine 2023. provedbene uredbe 2021/1165 (o autorizaciji određenih proizvoda i supstanci za organsku proizvodnju) i 2021/2325 (o listi trećih zemalja i nadzornih tijela i vlastima zaduženih za uvoz ekoloških proizvoda u Uniju) prošle su redovitu reviziju i izmjenu. Prilagodbe pravila provedene su u modelu certifikata (utvrđenog temeljnom Uredbom), i to da bi se sustav uskladio s tehnološkim napretkom, omogućavajući nadzornim tijelima i vlastima unutar Unije izdavanje certifikata sustavom digitalnog potpisa u okviru sustava TRACES (Willer i suradnici 2024). Također relevantno, u tijeku su pregovori većine postojećih sporazuma o ekvivalentnosti s trećim zemljama, što bi se moglo protegnuti do 2026. godine. Naime, autorizirana nadzorna tijela za ekvivalentnost morat će prijeći na priznavanje usklađenosti prema novoj regulativi EU-a do 2025. godine, što znači da će od tada treće zemlje provoditi nova pravila Unije pri izvozu svojih ekoloških proizvoda u Uniju.

Pored rastućeg zakonodavnog i strateškog okvira (*Od polja do stola*, regulativa o ekološkom otisku proizvoda, klimatska regulativa, nadzor i otpornost tla, nove genomske tehnike, održiva upotreba pesticida...), ključne aktivnosti vezane uz budućnost ekološke poljoprivrede posebno se odnose na razna istraživanja i inovacije u organskoj poljoprivredi, čemu značajno pridonosi program Obzor Europa (*Horizon Europe*). U razdoblju 2021. – 2027. godine predviđeno je 95,5 milijuna eura za cijeli program, a unutar kojega klaster 6 (*Food, Bioeconomy, Natural Resources, Agriculture and Environment*) predviđa 8,95 milijuna eura za ublažavanje ekološke degradacije, zaustavljanje i preokret opadanja biološke raznolikosti na kopnu, unutrašnjim vodama i moru te bolje upravljanje prirodnim resursima (Willer i suradnici 2024).

U okvirima Obzora osnovana je mreža nazvana CORE Organic Pleiades Network, a koja okuplja četrdesetak partnera iz 28 europskih zemalja/regija s ciljem zajedničkog financiranja prekograničnih projekata istraživanja i razvoja u području ekološke poljoprivrede (About CORE Organic Pleiades 2024). To je samo jedan primjer brojnih projekata i inicijativa na europskoj razini, ne samo u sklopu Obzora nego i drugih europskih instrumenata – od udruga, laboratorija i istraživačkih baza, do znanstvenih susreta i tematskih konferencija. Nadalje, Europsko inovacijsko partnerstvo za poljoprivrednu produktivnost i održivost (EIP-AGRI) obuhvaća i Fokusnu skupinu o organskoj poljoprivredi – optimiziranje obradivih prinosa. Dok u okviru Europskog instituta za inovacije i tehnologiju (EIT) djeluje radna skupina nazvana „EIT-hrana“, a koja se usredotočuje na poduzetništvo i inovacije u

prehrambenom sektoru. Sve to ukazuje na široku paletu interesa i mogućnosti za razvoj ekološke poljoprivrede i inovaciju u tom sektoru.

Ključno je za cjelokupnu Uniju strateški promišljati o budućnosti i održivosti poljoprivrede te posebno ekološkoga koncepta budućeg razvoja, stoga je Europska komisija u ožujku 2021. godine pokrenula *Akcijski plan za organsku proizvodnju* u Europskoj uniji kao podršku novoj regulativi. Planom se namjerava postići europski cilj Zelenog plana od 25 % poljoprivrednog zemljišta pod organskom uzgojem do 2030. godine. Plan se sastoji od 23 mjere podijeljene na tri osi (COM(2021) 141 final, Organic action plan 2024):

- (1) poticanje potražnje i osiguravanje povjerenja potrošača
- (2) poticanje prelaska na ekološku proizvodnju i jačanje cijelog lanca vrijednosti
- (3) ekološka proizvodnja kao primjer – poboljšanje doprinosa ekološke proizvodnje održivosti.

Tablica 2 donosi sažet pregled mjera Akcijskog plana, uključujući primjere u okviru pojedinih okvirno definiranih mjera, uparenih s odgovarajućim osima koji predstavljaju prioritete Unije. Akcijski plan usklađen je s principima Europskoga zelenog plana (*European Green Deal*) te dvjema ključnim strategijama Unije – Strategijom „Od polja do stola” (*Farm to Fork Strategy*) te Strategijom bioraznolikosti.

Osi	Mjere
1. Poticanje potražnje i osiguravanje povjerenja potrošača	1. Promicanje ekološke poljoprivrede i znaka EU-a (<i>tj. informiranje</i>). 2. Promicanje ekološke poljoprivrede i znaka EU-a (<i>tj. promidžba</i>). 3. Promicanje ekoloških kantina i povećanje uporabe zelene javne nabave (<i>npr. BestREMAP</i>). 4. Jačanje programa potrošnje ekoloških proizvoda u školama 5. Sprječavanje prijevara povezanih s hranom i jačanje povjerenja potrošača (<i>npr. razvoj sustava ranog upozoravanja primjenom umjetne inteligencije za rudarenje podataka u bazama podataka EU-a</i>). 6. i 7. Poboljšanje sljedivosti ekoloških proizvoda (<i>6: npr. baza podataka certifikata i digitalizacija inspekcijskog sustav putem TRACES-a; 7: inovativna rješenja za praćenje ekološke hrane putem tehnologije lanaca blokova i sl.</i>). 8. Doprinosi privatnog sektora (<i>u smislu podupiranja i povećanja distribucije i prodaje ekoloških proizvoda putem suradnje s trgovcima, dostavljačima, restoranima i sl.</i>).
2. Poticanje prelaska na ekološku proizvodnju i jačanje cijelog lanca vrijednosti	9. Poticanje prelaska na ekološku proizvodnju, ulaganja i razmjene primjera dobre prakse. 10. Razvoj sektorske analize radi povećanja transparentnosti tržišta. 11. Razvoj sektorske analize radi

	<p>povećanja transparentnosti tržišta.</p> <p>12. i 13. Potpora organizaciji lanca opskrbe hranom (12: npr. osnivanje posebnih organizacija proizvođača ekoloških proizvoda; 13: skupno certificiranje kao potpora malim poljoprivrednim gospodarstvima).</p> <p>14. i 15. Jačanje lokalne i obrtničke prerade i poticanje kratkih trgovinskih tokova (14: npr. razvoj i uvođenje „biookrugâ”; 15: ravnopravnost spolova i zapošljavanje mladih u ruralnim područjima).</p> <p>16. Poboljšanje prehrane životinja u skladu s ekološkim pravilima (npr. inicijativa o algama; izbjegavanje GM mikroorganizama...).</p> <p>17. Jačanje ekološke akvakulture.</p>
3. Ekološka proizvodnja kao primjer	<p>18. Smanjenje utjecaja na klimu i okoliš.</p> <p>19. Poboljšanje genetske bioraznolikosti i povećanje prinosa.</p> <p>20. Alternative spornim sirovinama i drugim sredstvima za zaštitu bilja.</p> <p>21. Povećanje dobrobiti životinja.</p> <p>22. i 23. Učinkovitije iskorištavanje resursa (22: okvir o plastici; 23: vode, obnovljiva energija, čisti prijevoz).</p>

Tablica 2. Sažetak mjera Akcijskog plana za organsku proizvodnju u EU-u

Izvor: prilagođeno prema „Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija o Akcijskom planu za razvoj ekološkog sektora [COM(2021) 141 final]”

Akcijski plan donosi pojašnjenje svih navedenih mjera, ali i precizira konkretne aktivnosti te obveze Europske komisije u narednom razdoblju (npr. poticanje upotrebe loga ekološke poljoprivrede EU-a, zelene javne nabave, mjere jačanja povjerenja potrošača i sprječavanja prijevara, sektorske analize i jačanje transparentnosti, učinkovitije korištenje resursima...). Ujedno objašnjava koristi od svega toga te završava zaključkom da je povećana ekološka proizvodnja ključna za prelazak na održiviji sektor poljoprivrede koji poljoprivrednicima osigurava „pravedne prihode” i pridonosi dinamičnim europskim ruralnim područjima (COM(2021) 141 final).

ZAKLJUČAK

Europska unija postavlja cijeli niz pravila i propisa koji reguliraju proizvodnju, distribuciju i prodaju ekoloških proizvoda na Unutarnjem tržištu, a postoje i posebni propisi koji vrijede za specifične proizvode. Novo zakonodavstvo Unije koje se odnosi na organski sektor primjenjuje se od 1. siječnja 2022. godine, a neke od važnih promjena odnose se na: jačanje sustava nadzora ekoloških proizvoda, nova pravila za proizvođače koja će manjim poljoprivrednicima olakšati prelazak na ekološku proizvodnju, nova pravila za uvezene organske proizvode te veći izbor proizvoda koji se mogu plasirati kao organski („ekološki”). Ovakve prilagodbe i promjene nameću se u kontekstu aktualnih ekonomskih, socijalnih i ekoloških trendova, gdje se Europska unija nametnula kao jedna od predvodnica takozvane

„zelene” tranzicije, a koja zahvaća i sektor poljoprivrede. Istraživanje je pokazalo da cijeli niz država članica Unije predvodi trendove snažnom konverzijom, odnosno prenamjenom konvencionalne u ekološku poljoprivredu (ponajprije Austrija, Danska, Estonija, Švedska...), pri čemu je značajan napredak Hrvatske koja je u razdoblju članstva u EU-u praktički učtverostručila svoja područja ekološkog uzgoja i značajno povećala broj službeno certificiranih proizvođača. Analiza je pokazala i da se europsko tržište ekološke hrane dograđuje prikladnim zakonodavnim i financijskim okvirima, usklađenima na razini Unije, ali i šire, s obzirom na to da uvezeni ekološki proizvodi iz trećih (partnerskih) zemalja također moraju udovoljiti stroge europske standarde i procedure kako bi dospjeli na sve zahtjevnije europsko tržište. Na taj se način štite ne samo europski potrošači nego i konkurentni farmeri u EU-u, ali još postoje značajne razlike među članicama Unije u rasprostranjenosti ekološkog uzgoja i obujma javne financijske potpore. Premda Unija nastoji svojim financijskim instrumentima i strateškim odrednicama pomoći svima u procesu tranzicije prema ekološkoj proizvodnji, naprednije države poput Austrije, Švedske ili Finske ipak prednjače i visokim ulaganjima izravno iz nacionalnih izvora financiranja. To je ujedno rezultat osviještenosti cjelokupne javnosti te ponajprije zahtjeva potrošača u tim zemljama pa se kao jedan od prioriteta Unije nameće potreba šire edukacije te razmjene informacija i dobrih praksi, posebno kako bi se smanjio jaz između „bogatih” i „siromašnijih” članica u kojima se ekološka proizvodnja tek afirmira. Istraživanje je također potvrdilo da ekološka poljoprivreda u odnosu na konvencionalnu rezultira određenim koristima. Tako je uobičajeno smanjen utjecaj troškova (npr. za pesticide i gnojiva, odnosno veterinarske potrebe prilikom uzgoja životinja), a ekološke farme često su radno intenzivnije od konvencionalnih, no unatoč nižim prinosima, ekološka poljoprivreda rezultira sličnim ili većim dohocima radnika (*per capita*), ponajprije zahvaljujući višim cijenama i višim razinama subvencioniranja u odnosu na konvencionalnu poljoprivredu.

Napomena: Ovaj rad je dio projekta Jean Monnet Chair – EU business policies and contemporary challenges of European Integration. Projekt je financiran od strane EU-a unutar ERASMUS + programa za razdoblje 2022. – 2025. godine.

**Sufinancira
Europska unija**

„Sufinancira Europska unija. Međutim, izneseni stavovi i mišljenja samo su stavovi autora i ne odražavaju nužno one Europske unije ili EACEA-e. EU i tijelo koje dodjeljuje sredstva ne mogu se smatrati odgovornima za njih.”

LITERATURA

1. About CORE Organic Pleiades (2024). CORE Organic Pleiades. poveznica: <https://projects.au.dk/coreorganicpleiades/about>, posjećeno: lipanj 2024.
2. Bengtsson, J., Ahnstrom, J., Weibull, A-C. (2005). The effects of organic agriculture on biodiversity and abundance: a meta-analysis'. British Ecological Society, Vol. 42, Issue 2.

London (UK). pp. 261-269. poveznica:
<https://besjournals.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2664.2005.01005.x>.
posjećeno: srpanj 2024.

3. Clark M., Tilman D. (2017). Comparative analysis of environmental impacts of agricultural production systems, agricultural input efficiency, and food choice. IOP Publishing Ltd, Environmental Research Letters 12(6):064016. poveznica:
<https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/aa6cd5>.
<http://dx.doi.org/10.1088/1748-9326/aa6cd5>] posjećeno: srpanj 2024.
4. Državni zavod za statistiku (2024), Poljoprivreda. poveznica:
<https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/poljoprivreda/>. posjećeno: srpanj 2024.
5. EUR-Lex (2020). Information management system for official controls to ensure compliance with agri-food chain rules. Poveznica: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/information-management-system-for-official-controls-to-ensure-compliance-with-agri-food-chain-rules.html>. posjećeno: srpanj 2024.
6. European Commission (2023). Organic farming in the EU – A decade of organic growth. January 2023. European Commission, DG Agriculture and Rural Development, Brussels. Poveznica: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/df01a3c7-c0fb-48f1-8eca-ce452ea4b8c2_en?filename=agri-market-brief-20-organic-farming-eu_en.pdf. posjećeno: lipanj 2024.
7. Europska komisija (2023). Action Plan for the Development of Organic Production – What has Been Achieved so Far? European Commission – DG Agriculture and Rural development. Rujan 2023. poveznica:
https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/a400dd14-572a-41ed-86e5-46e84f8a4e0f_en?filename=organic-action-plan-report-sept23_en.pdf. posjećeno: svibanj 2024.
8. Europska komisija (2024). Ekološka poljoprivreda u kratkim crtama. Poveznica:
https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organics-glance_hr. posjećeno: svibanj 2024.
9. Eurostat (2024) Developments in organic farming. Poveznica:
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Organic_farming_statistics&oldid=590446#Total_organic_area. posjećeno: srpanj 2024.
10. Eurostat (2024) Organic area 2022. Poveznica: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Organic-area-2022.jpg>, posjećeno: srpanj 2024.
11. FAO (2009). Glossary on Organic Agriculture. FAO – Food and Agriculture Organisation of the United Nations. Rim. poveznica:
https://www.fao.org/fileadmin/templates/organicag/files/Glossary_on_Organic_Agriculture.pdf, posjećeno: rujan 2024.
12. Gamage, A., Gangahagedara, R., Gamage, J., Jayasinghe, N., Kodikara, N., Suraweera, P., Merah, O. (2023) Role of organic farming for achieving sustainability in agriculture. Farming System, 1(1): 100005. ISSN 2949-9119.
<https://doi.org/10.1016/j.farsys.2023.100005>.
(<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2949911923000059>).
13. Global organic area grows more than ever before (2024). Research Institute of Organic Agriculture FiBL, poveznica: <https://www.fibl.org/en/info-centre/news/global-organic->

area-grows-more-than-ever-before, posjećeno: srpanj 2024.

14. Gugić, J. (2023) Politike i mjere prilagodbe klimatskim promjenama u vinogradarsko-vinarskoj proizvodnji. u: Izazovi vinskog sektora u Republici Hrvatskoj (ur. Katunar, J., Vretenar, N.). Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, Rijeka: 37-53 [ISBN 978-953-7813-80-2 (PDF)].
15. Host, A. (2023) Resursi u poljoprivrednoj proizvodnji. u: Izazovi vinskog sektora u Republici Hrvatskoj (ur. Katunar, J., Vretenar, N.). Sveučilište u Rijeci, Ekonomski fakultet, Rijeka: 141-152 [ISBN 978-953-7813-80-2 (PDF)].
16. IFOAM (2020). Principles of Organic Agriculture – Preambule. IFOAM - Organics International, Bonn (Njemačka), poveznica: https://ifoam.bio/sites/default/files/2020-03/poa_english_web.pdf. posjećeno: rujan 2024.
17. Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija o Akcijskom planu za razvoj ekološkog sektora [COM(2021) 141 final], poveznica: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0141>, posjećeno: srpanj 2024.
18. OFIS (2024). Organic Farming Information System. Europska komisija – DG AGRI. poveznica: https://ec.europa.eu/agriculture/ofis_public/index.html. posjećeno: srpanj 2024.
19. Organic action plan (2024), Europska komisija – DG AGRI. poveznica: https://agriculture.ec.europa.eu/farming/organic-farming/organic-action-plan_en, posjećeno: svibanj 2024.
20. Organic Production (2020) European Commission – DG AGRI: Sustav Agridata. poveznica: <https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardIndicators/OrganicProduction.html>. posjećeno: svibanj 2024.
21. Selvan T., Panmei L., Murasing K.K., Guleria V., Ramesh K.R., Bhardwaj D.R., Thakur C.L., Kumar D., Sharma P., Digvijaysinh Umedsinh R., Kayalvizhi D., Deshmukh H.K. (2023). Circular economy in agriculture: unleashing the potential of integrated organic farming for food security and sustainable development. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 7. <https://doi.org/10.3389/fsufs.2023.1170380> (<https://www.frontiersin.org/journals/sustainable-food-systems/articles/10.3389/fsufs.2023.1170380/full#B73>), posjećeno: rujan 2024.
22. Smith O.M., Cohen, A.L., Reganold, J.P., Crowder, D.W. (2020). Landscape context affects the sustainability of organic farming systems. *PNAS*, Vol. 117, No 6. Washington DC (SAD): 2870– 2878, poveznica: <https://www.pnas.org/doi/epdf/10.1073/pnas.1906909117>, posjećeno: srpanj 2024.
23. Special Eurobarometer 520 (2022). Report on Europeans, Agriculture and the CAP. Europska komisija - DG Komunikacije, Bruxelles. <https://doi.org/10.2762/95776>.
24. Upute za ispunjavanje modela certifikata o ekološkoj proizvodnji (2018). Europska komisija – DG AGRI, poveznica: https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/31f037c3-683b-4945-af75-a960bb1a00b6_hr?filename=competent-authorities-how-model-certificate-for-organic-production_hr.pdf, posjećeno: srpanj 2024.
25. UREDBA EU 2018/848 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 30. svibnja 2018. o ekološkoj proizvodnji i označivanju ekoloških proizvoda te stavljanju izvan snage

Uredbe Vijeća (EZ) br. 834/2007 (SL L 150, 14.6.2018., str. 1.), poveznica:
https://www.agribiocert.com/uploads/1/1/9/5/119530285/uredba_848-2018.pdf,
posjećeno: lipanj 2024.

26. Willer, H., Trávníček, J., Schlatter, B. (Eds.) (2024). The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2024. Research Institute of Organic Agriculture FiBL, Frick, and IFOAM – Organics International, Bonn